

Mien
Labberton

Het geschenk
van den
ouden
matroos

AAN

DE LEIDER(STER)

UITGEGEVEN DOOR DE
JEUGDCOMMISSIE VAN HET
NEDERLANDSCH BIJBELGENOTSCHAP
HEERENGRACHT 366
AMSTERDAM — 1948

TEKENINGEN VAN
SIERK SCHRÖDER

I. DE TWEE VRIENDEN.

Nou, zeg, vin-je dat nou mooi? Dat is nou net goed voor kleine papkinderen en ouwe juffrouwen!”

Wijnand de Man keek met een beetje minachting naar den jongen, die naast hem liep. Hoe had die Guus hem eigenlijk durven overhalen, om mee te gaan naar zó iets kinderachtigs! „De volgende Zondag ga ik nièt mee, hoor!” zei hij verachtelijk. „Ik dank je lekker. Zulke lãffe verhalen. Bah. Dan kan je beter in Winnitou lezen!”

Guus keek star voor zich uit. Hij wist niet, wat hij zeggen moest. Dat het nu vandaag ook juist zó iets had moeten wezen. 't Was ook eigenlijk wel gek, wat er verteld was. Nu, terwijl hij hier liep met den heftig-verontwaardigden Wijnand naast zich, vond hij het veel gekker dan daarstraks in de Zondagsschool. Hij vond het toch altijd een heerlijk uur en wat er door Meneer verteld werd, was toch heus altijd mooi. Maar vandaag? Guus aarzelde. Was het vandaag dan nièt mooi geweest? Och, wel mooi, maar toch ook wel raar. Een beetje onmogelijk. En helemaal niet flink en dapper en dat vond Wijnand natuurlijk. . . .

„Maar hij vertelt toch móói”, verdedigde hij opeens Meneer, wiens vertellen hem altijd zo boeide.

„'t Is maar wat je mooi noemt!” grinnikte de ander. „k Zal me zusje sturen uit de wieg!”

„Misschien”, aarzelde Guus, „is het anders dan wij denken. Misschien begrijpen we 't verkeerd”.

Wijnand lachte smalend. „D'r is nogal wat aan te begrijpen!” zei hij heftig, en meteen gaf hij Guus een fikse stomp. Die gaf er hem dadelijk eentje terug.

„Zo moet je niet doen, liefie”, spotte Wijnand. „Je moet zeggen: stomp maar toe, lieve Wijnand, hier hê-je me andere kant ook! Maar ik geef je liever een deugdelijke opstopper weerom!”

Stenk Sehn

En jij gelukkig ook. Boe, wat een snertboel. Nou, ik praat d'r niet meer over. Gaan we vanmiddag voetballen?"

„Goed. Op het veld met de anderen, of bedoel je wij tweeën?"

„Met de anderen natuurlijk. Hè, je hebt hier haast nooit genoeg jongens voor een echte match. Bij ons veel fijner!" En hij begon te vertellen over hun school, waar ze twee elftallen hadden, en hij was van het éne de keeper. „Echt fijn, jô, en onze meester is altijd de scheidsrechter. En strèng dat-ie is! Da's juist goed. Het moet echt zijn, niet zo'n flauwe namaak. Ik hou niet van melkkost, zegt onze meester altijd, als er één wat te zeuren heeft. 't Is een echte fijne, onze meester."

Guus was stil. Hij voelde in Wijnands woorden, al sloegen ze er niet meer op, nog altijd de minachting voor het uur, dat ze zo pas samen op de Zondagsschool hadden doorgebracht. En hij vond het moeilijk. Hij hield van den meneer, die daar vertelde en hij was in deze week óók heel erg veel van Wijnand gaan houden. Wijnand was flink en sterk en dapper; die zou geen leugentjes vertellen om straf te ontlopen, dat was hem te min. Een fijne vriend was Wijnand! Hij, Guus, zou best zó willen worden als Wijnand was. Maar, moest hij dan óók een hekel gaan hebben aan de Zondagsschool?

„Soms zijn de verhalen veel fijner!" zei hij opeens. „Heus, zeg, van Simson en van..."

Maar Wijnand floot tussen zijn tanden. „Ik ben d'r niks nieuwsgierig meer naar! Zeg, we zouden vanmiddag, als je wat véél jongens bij mekaar kan trommelen, ook wel eens fijn een Indianen-wedstrijd kunnen houden. Da's zo reuzel!"

Druk pratend liepen ze voort. Meegesleept door de prachtige plannen van Wijnand en bedenkende, wélke jongens hij straks bijeen zou kunnen krijgen, vergat Guus de moeilijkheid, die hem daareven nog zo zwaar had gewogen: om wie hij nu méér gaf, om „Meneer" of om Wijnand, en hoe dat nu toch eigenlijk zat met dat verhaal, dat ze daareven hadden gehoord....

Guus woonde in Amsterdam en Wijnand in Bussum. Hun moeders waren vriendinnen. Heel zelden maar zagen de jongens elkander, maar nu was Wijnands moeder ziek en moest geopereerd worden, en om haar zorgen te verlichten, had Guus' moeder aangeboden, den jongen een paar weken bij zich in huis te nemen. De vriendschap tussen de jongens groeide met de dag en Wijnand vond het fijn, in de grote stad te wezen en elke dag met de trein naar school te gaan. Want vader had niet gewild, dat hij tijdelijk naar een andere school zou gaan.

Maar de Zondagsschool, waar Guus hem zó verleidelijk van had verteld, dat hij besloten had eens mee te gaan als „gast” — nee, daar had hij in één keer genoeg van. Hij had nog nooit veel over God of over de Bijbel of over Jezus Christus gehoord, maar toch had hij in zijn hoofd een vage voorstelling gehad van een held, die heel alleen de strijd had aangedurfd tegen een heel volk. Eens had hij voor een winkelraam een plaat gezien, die hij mooi had gevonden. Daar stond één man op, rustig en fier te midden van een troep angstige mensen, en er kwamen soldaten aan met speren en lansen. „Ik ben het dien ge zoekt” — had er onder gestaan, en je kon op de plaat zien, dat de man de soldaten tegemoet trad en niet aan vluchten dacht. Moeder had hem gezegd, dat deze man Jezus Christus was. Die plaat had Wijnand onthouden en met die plaat in zijn herinnering was hij mee naar de Zondagsschool gegaan. Wat een tegenvaller! Niet van een held had die Meneer daar verteld, maar van een laffen zwakkeling! „*Als iemand u op de rechterwang slaat, keer hem dan ook de linker toe*”. Dàt had die Jezus gezegd en dáároveň had de Meneer verteld. En onder het vertellen was het verzet en de afkeer in Wijnands hart àl groter en groter geworden. Wat een onzin, stel je vóór, wat een onzin! Ja, zo zou je d'r als jongen wel komen! Zouden ze je d'r even fijn tussen nemen, als je zo'n doetje was! En gelijk zouden ze hebben. Dan was je toch als jongen het aankijken niet waard? Nee hoor, van zulke kost hield hij niet! Moeder had zich zeker vergist, die man op die

plaat was zeker iemand anders geweest. Dàt was zo iemand geweest, waar je met plezier de wereld mee rond zou trekken! Hè, zo'n man moest niet alleen maar op een plaat, maar in echtheid bestaan! En dat je die dan zou kènnen en dat die je grote vriend zou wezen! Dàt zou fijn zijn. Maar die Jezus van de Zondagsschool, die zei, dat je je maar moest laten slaan, dat was niet iemand voor flinke jongens, die later op zee wilden of vliegenier wilden worden, zoals hij. Hoe kon Guus dáárvan houden? Op zee. wou hij, Wijnand, het allerliefst. Een vriend van Vader was kapitein van een vrachtboot. „Als je vijftien jaar bent”, had die gezegd, „mag je in je vacantie een reis met me mee maken. Als je dan tenminste op de Zeevaartschool goed aangeschreven staat. Maar dan ben je gewone scheepsjongen, vat je, geen passagier met luie-meneertjes-manieren”. Stel je voor, dat dit eens werkelijk zou gebeuren! Een reis meemaken, op de grote, grote oceaan stomen, scheepsjongenswerk doen, matrozenkost eten, in de mast klimmen en wat niet all Ja, op zee nòg liever dan piloot. . . .

Met al deze gedachten in zijn hoofd viel Wijnand die Zondagavond in slaap.

II. DE BELOFTE VAN DEN KAPITEIN.

En nu zijn we vier jaar verder. De elfjarige Wijnand de Man is in die tussentijd een stevige lange jongen geworden van vijftien jaar, die tussen de kameraden op de Zeevaartschool goed meetelt, zowel om wat hij zegt als om zijn knuisten, die hij gewoonlijk gauw gereed houdt. Maar de meeste leraren mogen hem om zijn goed werken en zijn ijver, en de meeste jongens om zijn trouwe kameraadschap. Dus heeft hij geen moeilijkheden, denk je? Ja, die heeft hij toch wel. Met wie? Met zichzelf. Met zijn handen en met zijn voeten.

Die handen, die zo erg gauw en zo dikwijls stompende vuis-

ten willen worden, en die voeten, die zo erg gemakkelijk trappen en schoppen, ook tegen iets anders dan tegen een voetbal, dat zijn de dingen, die Wijnands leven vaak moeilijk maken. Al dikwijls is van een vechtpartij „arrest” het gevolg geweest en al menigmaal heeft hij op deze manier een vrije dag moeten missen. Maar wat zul je er aan doen? Als een jongen je beledigt — dan moet je je toch doen eerbiedigen? Als ze je uitdagen, dan moet je toch tonen, dat je geen lafheid kent? En als ze het niet met je eens zijn als je het over de Duitsers hebt of over de Engelsen, over de Joden of over de Arabieren, dan moet je ze toch het zwijgen opleggen? En hoe zul je dat nu anders doen dan door....

Neen, het leven was werkelijk niet altijd gemakkelijk voor Wijnand. Had laatst de Directeur hem niet bij zich geroepen en hem ernstig gezegd, dat hij nu kiezen moest, of hij zeeman of bokser wou worden. Hij had het best begrepen en was met gebogen hoofd de directeurskamer weer uitgegaan. Gelukkig had hij een goed rapport!

En dat rapport maakte, dat opeens een stralende zon aan zijn hemel begon te schijnen. Vaders vriend, de kapitein, was thuis geweest en had het rapport gezien — en had gezegd, dat hij dan nu zijn belofte wou houden, om Wijnand in de grote vacantie mee te nemen naar Zuid-Afrika! Dat schreef Vader en de jongen was in de wolken van vreugde. Niet een klein reisje naar Engeland of Bremen — neen, naar Zuid-Afrika en op de terugweg nog havens aandoen in de Middellandse Zee. Zó was hij er van vervuld, zo echt en diep was zijn blijdschap, dat hij er helemaal niet over opsneed op school. Hij was alleen maar zó echt blij van binnen, dat het wel leek, of de handen en de voeten nog eerder vacantie hadden gekregen dan hijzelf. De Directeur gaf hem bij het afscheid van de school een warme handdruk. „Goeie reis, Wijnand!”

Wat een verwachtingsvolle jongen was dat, die op de 9e Juli in Rotterdam aan boord stapte! Met Vader, die hem bracht.

mocht hij eerst het hele schip bekijken. Hij maakte kennis met de stuurlieden en met een paar matrozen en wou juist nog aan Vader vertellen, dat hij vóór de kapiteinshut zo'n leuke hond had zien liggen, toen de stoomfluit gierde, die het ogenblik van vertrek aankondigde. Snel moest Vader van boord. En zolang hij de donkere figuur met de witte zakdoek zag wuiven aan de kade, stond ook Wijnand te zwaaien met een grote witte lap, die een oude matroos hem in de hand had geduwd.

„Dag Vader! Dag Vader! Daar ga ik! Het zeegat uit – de wijde wereld in! De groeten nog aan Moeder en aan kleine Zus!”

Het schip draaide, de vaart werd groter. De mensen aan de kade leken al klein als vliegen. Wijnand draaide zich om. Zat er een brok in zijn keel? Waarom?

„D'r benne drie kopere krane die gepoetst motte”, zei een stem achter hem. Kom maar mee”.

Het was de oude matroos, die hem de witte lap had gegeven. Wijnand volgde hem en stond even later te poetsen. Zo begon zijn zeemansleven.

III. DE OUDE MATROOS.

Ze voeren de haven van Lissabon uit. Trots gleed het schip weer over het water. Volle vaart had het nog niet. Met een grote zwabber in de hand stond Wijnand, met nog een paar van de jongste matrozen, het grote voordek te boenen, toen er opeens iets langs zijn benen vloog. Een dunne zwarte streep gleed als een snelle pijl over het dek, door een luid geblaf achtervolgd. Dat kwam van Siem, de kapiteinshond. De matrozen begonnen te lachen.

„Hij heeft er weer een paar opgejaagd uit het ladingruim!” riepen ze. „Een betere rattenvanger bestaat er niet. Hij stuurt ze weer overboord, dat zal je zien!” Alle zwabbers bleven stil, alle

ogen tuurden naar de voortgejaagde ratten, die geen uitkomst zagen. Als ze omkeerden — de hond; als ze voortgingen — de wijde zee. „Toe maar, Siem”, vuurden de mannen aan. „We kunnen ze missen, dat gespuis”.

„Maar nièt overboord springen hier, Siem!” riep één van de matrozen. „De golfslag zou je hier al niet meevallen, jong!” Er stond wat wind en het stoten en stampen van het schip begon toe te nemen. Plens, plens, gingen één voor één de ratten overboord. Met een snelle beweging greep de dichtstbijstaande man naar de woedende hond, die in zijn blinde drift geen gevaar scheen te kennen. Te laat! Het dier rukte zich los en sprong woest zijn doodsvijanden achterna. Verschrikt keken de mannen elkander aan.

„Zo'n drommels beest! Die denkt zeker, dat-ie nog in de Maas is hier. Siem, Siem! Hierheen, jongen, hou je taai! Hij is een goeie zwemmer. We zullen. . . .” Ze stonden allen over de verschansing geleund.

„Wat is hier te doen?” vroeg er dan een stem. „Mot het dek zó schoonkomme, lanterfanters?”

Wijnand draaide zich om. Het was de oude matroos, die door den kapitein tot zijn „patroon” was aangesteld. „Siem is overboord!” zei hij.

„Wat?! Hier? Kunnen dan zès kerels niet één hond tegenhouden?”

„Hij zwemt haast niet”, zei één van de mannen. „Hij doet zo raar. Verdraaid, hij zinkt! Nee, daar is-t-ie weer!” En 't schip schoot door. Arme hond!

Met een smekende uitdrukking in de trouwe ogen keek de hond omhoog naar al die mannen, die hij zo goed kende. Het was of hij om hulp vroeg, of hij wou zeggen, dat hij het niet lang meer volhouden kon.

„Zul je voor het eerst tranen zien in de ogen van den kapitein, jongs”, zei de oude man. „Of. . . .” en met een veelzeggende blik keek hij de matrozen aan. „Is er één van jullie, die. . . .?”

„Een mens is méér dan een hond,” zei er één. De anderen knikten. Ja, het was waaghalzerij, het zinkende dier nog te willen redden. De golven overspoelden de plek, waar ze het laatst de droevige kop hadden gezien. Wijnand trilde op z'n benen.

Opeens werd hij opzij geduwd. „Je ben gek!” riep er één. „Voor een hond!” Maar de oude matroos, die zijn jas en schoenen al uit had gegooid, sprong langs Wijnand heen op de reling en plonsde neer in de diepte.

„Zo'n kerel is er geen tweede”, hoorde Wijnand naast zich. Het hart klopte hem in de keel. Opeens voelde hij, hoe véél hij van dezen ouden man was gaan houden, die nooit veel sprak, maar die hem altijd juist op het ogenblik, dat het nodig was, met z'n brommerige stem wat goeds of wat grappigs zei. Wat een dappere was hij! Met stijf op elkaar geklemde lippen stond de jongen te staren naar het water. De man was verdwenen, met een wijde sprong had hij zich in het schuimende water gestort en was ondergedoken op zoek naar het gezonken dier.

Allen zwegen. 't Was zo gauw, zo ontstellend gauw gegaan alles.

Verbijsterd stonden de jonge kerels te kijken; maar — ook slechts een kort ogenblik.

„Màn over boord!.... Bakboord!.... MÀN over boord!” schreeuwden, krijsten ze, en keken angstig naar de brug.

De kreet was gehoord.

Het schip stampte, stootte, als stakte iets het in zijn vaart: de machines sloegen achteruit. Twee reddingsboeien werden in het wegwiebelend kielzog gesmeten. En angstige ogen keken, zochten....

De kapitein kwam haastig toelopen.

„Boot klaar!” brulde hij.... En toen: „Wie?.... Wie is het?”

Hij hoorde 't.

De oude matroos, die zijn leven waagde voor een dier! Maar die hond was de lieveling van den kapitein, het laatste geschenk van zijn overleden vrouw.

„Zo'n kerell" gromde de kapitein.

Was het afkeuring? Of was het bewondering? Of.... ontroering?

„Dáár?... Dáár?!.... Is-t-ie daar weer?"

Het schip stampte achteruit, scheef achteruit, om te voorkomen, dat de drenkeling in de wilde wieling van de schroeven zou gezogen worden. Dat zou zijn dood zijn.

„Dáár?... Ja, ja.... Hij zwemt! Hij zwemt nog!"

„De kast strijken!".... buldert de kapitein, maar zijn stem beeft.

En daar worstelt al een stel jonge, sterke kerels om de zware boot door de wieling van 't water in de richting van den drenkeling te brengen.

En - 't gaat moeilijk, 't gaat zwaar; maar het lukt.

Nog een kleine poos, en daar staat de oude matroos weer op 't dek van 't schip. Zijn handen beven, z'n benen trillen van inspanning nog, van dat taaie vechten met de dood.

En de kapitein neemt de hond, het dwaze roekeloze dier, dat hem zo lief was, uit de handen van den matroos over.

„Ik zal niet veel zeggen", gromt hij moeilijk,.... „alleen dit maar, ouwe, dat jij, jij, me toch méér waard bent dan mijn hond."

En dan, dan vraagt hij: „Jij? Ben jij dan nergens bang voor? Waaraan dàcht je, toen je over boord sprong?"

De oude man schudde zich als een poedel. „Aan Christus", zei hij kort en liep voort naar het matrozenverblijf, om droge kleren aan te trekken. Die héle verdere dag hoorde Wijnand van de matrozen allerlei verhalen over „die ouwe". Maar in zijn oren bleven aldoor die twee korte woorden naklinken: „Aan Christus". Wat had hij daarmee bedoeld? En een herinnering van vele jaren geleden kwam in den jongen boven. Een herinnering aan een plaat, en aan een uur op een Zondagsschool met Guus, zijn vriend.

IV. AAN WIE DENK JE?

Het schip was de haven van Kaapstad binnengelopen. Nadat er gelost was, zouden de manschappen een dag vrij krijgen, om aan de wal te gaan. Wijnand zou eerst met den ouden matroos de vreemde stad bekijken en later op de dag met den kapitein een autotochtje maken, dieper het land in. Hij stond te popelen van verlangen. Zou hij ook „Boeren” zien en „Kaffers”, of waren die hier nog niet? In elk geval, vreemde dingen te over! Op de havenwal stond hij te kijken naar het lossen van een deel der lading, toen een nijldige stem zijn aandacht trok. Dicht bij hem stond de oude matroos bij de takel en een der jonge matrozen stond, blijkbaar erg kwaad, vóór hem.

„Leen me nou tien gulden, ouwe!” hoorde Wijnand zeggen.

„Nee, jong”, zei de zo bekende bromstem terug.

„Toe nou, je heb geld genoeg en je heb niks nodig, zo’n ouwe kerel. Tien gulden is toch niks!”

„Néé jong”. Het klonk vastbesloten.

Het gezicht van den jongen man werd rood van kwaadheid en drift. Zijn handen balden zich tot vuisten. „Lelijke ouwe vrek!” beet hij den ander nijldig toe en meteen gaf hij hem een harde stomp in het gezicht.

Wijnand trilde van verontwaardiging. Durfde die kerel den oude uit te schelden en te stompen? Nou maar, hij zou wel gauw merken, dat die niet met zich liet spotten! Hij zou zó wel een fikse opstopper terug krijgen, die hem over de grond deed tolleren. De oude was sterk en ieder de baas! Wie was er zo moedig als hij? En een vrek was hij stellig óók niet.

Maar tot zijn grote verbazing zag hij, dat de oude man een stap dichterbij naar den ander toe deed en hij hoorde hem zeggen: „Geef er nóg maar één, jong. Ik bederf d’r niet van. Maar terugslaan doe ik nou eenmaal niet”.

De jonge matroos haalde de schouders op en droop af. De oude hervatte zijn werk. Wijnands hoofd was vol vragen en

8-10-19
1919

vol gedachten. En toen hij die middag zo echt kameraadschappelijk met zijn ouden „patroon” door de stad liep en ze later op een café-terrasje samen wat zaten te drinken, werden die vragen hoe langer hoe levendiger in hem.

„Zeg”, vroeg hij opeens, „waarom leende je niet aan Roelofs?” De oude man keek op en glimlachte.

„Zo, hè-je dat gehoord, me jonkje”, zei hij langzaam. „Zo, zo, nou, dan zul je me zeker wel een gierige lafbek vinden, niet?”

Wijnand aarzelde. „Ik weet niet”, zei hij, „nee, dat niet, maar . . . ik begrijp niet . . .”

„Als ik wéét, jonkje, dat er met het geleende geld verkeerd gebeurt, is het dan goed om te lenen?”

„Verkeerd?”

„Als Roelofs geld heeft, is het ’s avonds op. Dan komt-ie dronken aan boord of nog erger. Het is voor matrozen niet zo makkelijk, aan wal te gaan. Roelofs kan het niet. Daarom houdt de kapitein zijn gage in, tot-ie weer thuis is bij zijn jonge vrouw en z’n kindje”.

„Waarom zei hij dan „vrek” tegen je?”

„Omdat-ie kwaad was. Boze mensen zeggen dingen, die ze niet menen. Als we weer varen, is hij er blij om, dat ik „nee” gezegd heb. Maar néé-zeggen is vaak moeilijk, jonkje. Lenen en een vriendelijk gezicht krijgen, is makkelijker”.

„Ik zou teruggestompt hebben”, zei de jongen. „En hard ook”.

„Dat begrijp ik. Maar onthou dat van een ouwe kerel: d’r is méér moed voor nodig om je handen thuis te houden”.

Ze zwegen allebei. Wijnand staaarde voor zich uit, allerlei beelden en herinneringen gingen aan hem voorbij. Opeens begon de oude weer te praten.

„Vèchten met je vuisten, da’s makkelijk werk, maar vechten met jezelf, om jezelf te beheersen en een ander te begrijpen, dáár hè-je in je leven heel wat mannenmoed voor nodig”. Hij voelde in zijn borstzak en haalde er een klein boekje uit. „Dat

boekje, da's het beste, dat ik in me hele lange leven heb gehad, me jonkje. Dat heeft het me geleerd”.

Wijnand keek nieuwsgierig naar het dunne boekje, dat er uit zag, of er véél in gelezen en gebladerd was. „*Aan wie denk je?*” stond met onhandige letters geschreven binnen op de omslag, en daaronder een datum: 5 Augustus 1899. Wat betekende dat, en wat was het eigenlijk voor een boekje? Vragend keek hij den oude aan.

„Ken je 't niet?”

„Nee. . . .”

„'t Is een Nieuw Testament. Dat is het tweede gedeelte van de Bijbel. Als je dàt niet kent, ben je maar arm, me jonkje. Daarin staat het leven beschreven van Jezus Christus”.

Wijnand voelde, hoe de oude man deze Naam uitsprak met een eerbiedige liefde. En opeens trof hem de gedachte: zou Guus dan toen tòch gelijk hebben gehad? Hadden zij, jongens, van het verhaal op de Zondagsschool het bèste toch nièt begrepen. . . . ?

„Toen ik voor het eerst naar zee ging”, vertelde de oude, „was ik veertien. Me moeder bracht me. En op de kade zei ze tegen me: Als je kiezen moet in je leven, kind, tussen nee en ja, denk dan aan Christus. Dan kies je het goeie. En toen gaf ze me dit boekje. Ik begreep toen nog niet, dat ze me niks beters had kunnen geven”.

Even aarzelde hij. Toen schoof hij opeens, met een verlegen, glimlach, het boekje naar Wijnand toe. „Hier, me jonkje, laat het voortaan in jòuw zak zitten. Ik ken het toch al van buiten”.

De jongen nam het aan. „Ik wil het wel graag hebben”, zei hij, óók wat verlegen. En terwijl hij het in zijn binnenzak stopte, had hij het wondere gevoel, dat *dit* ogenblik het beste was, het allerbeste, van zijn hele reis.